

Leszek Bednarczuk

Polska Akademia Umiejętności w Krakowie

Porównawcze językoznawstwo słowiańskie w Krakowie

Keywords

Comparative linguistics, historical method (genetic), typological method, areal method, profiles of Cracovian slavists, main research directions.

Abstract

Within the three canonic methods of comparative linguistics: genetic, typological and areal, historical-comparative research has been the most popular among Cracovian slavists, especially in the field of etymology, word formation, accentology, hydronymy and the ethnogenesis of Slavs. The areal research has been limited to Balkan languages and borderland dialects; only typological studies have not aroused much interest. The main organ of Cracovian slavists for almost one hundred years was “Rocznik Sławistyczny” (Slavic Yearbook), founded in 1908 by professors of the Jagiellonian University: J. Łoś, K. Nitsch and J. Rozwadowski. It was then edited by T. Lehr-Splawiński, F. Sławski and M. Wojtyła-Świerczowska.

1. Sylwetki krakowskich sławistów

Twórcami naukowego językoznawstwa słowiańskiego w Krakowie byli Lucjan Malinowski (1839–1898), dialektolog i badacz historii języka polskiego, oraz Jan Baudouin de Courtenay (profesor kontraktowy UJ w latach 1893–1900), który wprowadził językoznawstwo polskie na forum światowe. W czasie swego pobytu w Krakowie zajmował się morfonologią oraz dialektami słoweńskimi (głównie rezjańskim). Jednak za formalny początek porównawczego językoznawstwa słowiańskiego w Krakowie należy uznać założenie w 1908 roku przez profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego Jana Łosia, Kazimierza Nitscha i Jana Rozwadowskiego oraz indianistę Leona Mańkowskiego „Rocznika Sławistycznego”, który miał: „[...] służyć językoznawstwu słowiańskiemu przez krytyczne, ścisłe i rzeczowe sprawozdania z ogólnej sławistyki w związku z jednej

strony z językoznawstwem indoeuropejskim, z drugiej zaś ze szczegółowymi pracami na polu oddzielnych języków słowiańskich” (RS t. I: 1).

Obok recenzji, urastających niekiedy do krytycznych rozpraw, „Rocznik Sławistyczny” umieszczał cenne sprawozdania o stanie badań nad aktualnymi problemami gramatyki porównawczej, leksykologii słowiańskiej i etnogenezy z udziałem wybitniejszych sławistów zagranicznych (A. Belicia, K. Būgi, I. Kniezsy, S. Kulbakina, A. Meilleta, S. Mladenova, V. Vondráka, N. van Wijka). W latach następnych, kiedy redakcję „Rocznika” objęli T. Lehr-Splawiński (1931–1965), F. Sławski (1966–2001) i M. Wojtyła-Świerzowska (2002–2007), Publikowali w nim wybitni krakowscy słaWiści komparatyści, sięgając śladem Rozwadowskiego do innych języków indoeuropejskich, przede wszystkim bałtyckich (J. Safarewicz, J. Kuryłowicz, T. Milewski, W. Smoczyński), a w dalszej kolejności irańskich (T. Milewski, Z. Gołąb, J. Reczek), germańskich (J. Kuryłowicz, T. Milewski, W. Mańczak), klasycznych (J. Safarewicz, J. Kuryłowicz) i bałkańskich (M. Małecki, F. Sławski, Z. Gołąb).

Obok nich można wymienić wielu innych krakowskich sławistów, którzy w swych pracach stosowali metodę historyczno-porównawczą w opisie języka polskiego i innych języków słowiańskich. Oto ich nazwiska i zainteresowania badawcze:

1. Jan Rozwadowski: hydronimia (przed)słowiańska, akcentologia, stosunki językowe bałtycko-słowiańskie, irańsko-słowiańskie, fonetyka historyczna i etymologia.
2. Jan Łoś: gramatyka historyczna języka polskiego, leksykologia staropolska.
3. Kazimierz Nitsch: dialektologia polska i słowiańska, leksykologia.
4. Tadeusz Lehr-Splawiński: fonetyka, akcentologia, etnogeneza, stosunki pokrewieństwa języków ruskich, język połabski, początki języka polskiego.
5. Jerzy Kuryłowicz: teoria laryngalnych, akcentologia i apofonia słowiańska i indoeuropejska, fonetyka i morfologia słowiańska, zapożyczenia germańskie.
6. Tadeusz Milewski: (mor)fonologia słowiańska, hydronimia przed-słowiańska, wpływy irańskie (imiennictwo), etnogeneza Słowian, język staro-cerkiewno-słowiański w średniowiecznej Polsce.
7. Witold Taszycki: onomastyka polska i słowiańska, dialektologia historyczna.
8. Jan Safarewicz: wspólnota bałto-słowiańska, tło indoeuropejskie, fonetyka, aspektologia, onomastyka.
9. Kazimierz Moszyński: etymologia i etnografia, praojczyzna Słowian.
10. Mieczysław Małecki: dialektologia zachodnio- i południowo-słowiańska, bałkanistyka, język macedoński.
11. Franciszek Sławski: etymologia, słowotwórstwo; leksykologia polska, bułgarska, serbochorwacka, słowiańska; kontakty i zapożyczenia językowe, dziedzictwo bałto-słowiańskie, bałkanistyka.
12. Stanisław Urbańczyk: wpływy czeskie i ruskie w języku staropolskim, języki literackie.

13. Jan Janów: język staroruski, dialekt huculski.
14. Halina Safarewiczowa: toponimia słowiańska, składnia rosyjska, języki zachodnioruskie.
15. Vilim Francić: gramatyka i leksykografia języka serbochorwackiego.
16. Maria Honowska: słowotwórstwo słowiańskie.
17. Maria Karpluk: zapożyczenia czeskie, ruskie i staro-cerkiewno-słowiańskie w staropolskiej terminologii religijnej; wpływy polskie w języku staroukraińskim.
18. Alfred Zaręba: dialektologia słowiańska (pogranicza, kontakty, zapożyczenia).
19. Mieczysław Karaś: dialektologia i onomastyka polska i słowiańska.
20. Witold Mańczak: etnogeneza i migracje Słowian, pochodzenie języka staro-cerkiewno-słowiańskiego, etymologia polska i słowiańska, pochodzenie dialektu kaszubskiego.
21. Zbigniew Gołąb: etymologia słowiańska, wpływy irańskie, „wtręty” kentumowe, pochodzenie Słowian w świetle językoznawstwa, bałkanistyka, Słowianie w Grecji.
22. Kazimierz Polański: gramatyka i etymologia połabska, składnia łużycka.
23. Stanisław Stachowski: zapożyczenia tureckie w językach słowiańskich.
24. Jerzy Rusek: historia i leksykologia języka bułgarskiego w kontekście bałkańskim.
25. Zdzisław Wagner: dawny język chorwacki.
26. Wiesław Witkowski: język ukraiński, zapożyczenia polskie w języku rosyjskim.
27. Leszek Schneider: słowotwórstwo staroruskie.
28. Adam Wandas: język i piśmiennictwo staro-cerkiewno-ruskie.
29. Monika Didiakin-Leeming: język staroukraiński i słoweński.
30. Jan Zaleski: kontakty językowe ukraińsko-polskie, toponimia pogranicza.
31. Ludwika Jochym-Kuszlik: słowotwórstwo rosyjskie.
32. Czesław Bartuła: składnia słowiańska, gramatyka staro-cerkiewno-słowiańska.
33. Teresa Zofia Orłoś: leksyka i frazeologia czeska, kontakty polsko-czeskie.
34. Józef Reczek: kontakty zewnętrzne języka polskiego, zapożyczenia czeskie w staropolskim, związki słowiańsko-irańskie.
35. Roman Laskowski: słowotwórstwo, morfonologia, pogranicze językowe polsko-czeskie.
36. Wiesław Boryś: etymologia (słowiańska, polska, kaszubska, chorwacka), słowotwórstwo.
37. Tadeusz Szymański: język wczesno-nowo-bułgarski, słowotwórstwo ekspresywne; współudział w tomie II *SEJP* F. Sławskiego.
38. Wacław Fedorowicz: leksykologia i bibliografia słowiańska.
39. Kazimierz Rymut: onomastyka polska na tle słowiańskim.
40. Maria Malcówna: imiennictwo staropolskie na tle słowiańskim.
41. Władysław Lubaś: toponimia i socjolingwistyka słowiańska.

42. Józef Bubak: imiennictwo polskie na tle słowiańskim.
43. Aleksandra Cieślikowa: antroponimia, appellativa onomastyczne.
44. Barbara Czopek-Kopciuch: toponimia, hydronimia.
45. Wojciech Smoczyński: etymologia i ślady laryngalnych w językach bałto-słowiańskich, kontakty litewsko-słowiańskie; słownik etymologiczny języka litewskiego.
46. Maria Wojtyła-Świerzowska: słowotwórstwo, etymologia, etnolingwistyka słowiańska.
47. Krystyna Herej-Szymańska: etymologia, słownictwo religijne, bułgarski czasownik.
48. Halina Mieczkowska: liczebniki, słownictwo i słowotwórstwo słowackie.
49. Maria Papierz: słownictwo, zaimki i struktury zdaniowe w języku słowackim.
50. Barbara Oczkova: morfologia, historia i kodyfikacja języków dawnej Jugosławii.
51. Adam Fałowski: leksykografia i piśmiennictwo dawnej Rusi.
52. Halina Chodurska: leksykologia i etnolingwistyka wschodniosłowiańska.
53. Tadeusz Szczerbowski: przekładoznawstwo słowiańskie.
54. Władysław Sędzik: słowiańska terminologia rolnicza, współudział w tomie V *SEJP* F. Sławskiego.
55. Jadwiga Waniakowa: słownictwo i etymologia gwarowa.
56. Mariola Jakubowicz: motywacja semantyczna i etymologia.
57. Bogumił Ostrowski: słowiańskie słownictwo meteorologiczne, kontakty polsko-białoruskie.
58. Urszula Bijak: hydronimia polska, słowiańska i staroeuropejska.
59. Zbigniew Babik: najstarsza hydronimia i toponimia ziem polskich, akcentologia i etymologia słowiańska.
60. Tomasz Kwoka: historia leksyki serbskiej, rusiński język literacki.

2. Osiągnięcia naukowe

Mimo szerokiej gamy zainteresowań w badaniach krakowskich sławistów można wyróżnić kilka wiodących tematów badawczych, w których osiągnęli największe sukcesy naukowe.

2.1. Etymologia

Studia nad etymologią słowiańską w Krakowie rozpoczął J. Rozwadowski (1909) recenzją *Słownika etymologicznego języka polskiego* E. Bernekera (1908), w której zwrócił uwagę na różnego rodzaju kwestie metodologiczne (rekonstrukcje prasłowiańskie, wyrazy ekspresywne, działanie analogii, zjawisko kontaminacji, rolę zapożyczeń), zaproponował szereg korekt i nowych etymologii, ale po rozpoczęciu publikacji przerwano na skutek wybuchu I wojny

światowej dzieła E. Bernekera zrezygnował z zamiaru napisania słowiańskiego lub tylko polskiego (?) słownika etymologicznego.

Krytyka wydanego w 1927 roku *Słownika etymologicznego* A. Brücknera, jakiej dokonał K. Nitsch, przyczyniła się do rozpoczęcia badań etymologicznych przez F. Sławskiego. Wydany przez niego w 1952 roku pierwszy zeszyt *Słownika etymologicznego języka polskiego* został przyjęty z powszechnym uznaniem w świecie slawistycznym. Do badań Brücknera profesor Sławski dodał wiele ważnych uzupełnień i nowych etymologii (pod wpływem dociekliwych recenzji K. Moszyńskiego: *Język Polski 1952–1959*), a równocześnie pogłębił tę dziedzinę językoznawstwa pod względem metodologicznym przez zastosowanie analizy słowotwórczej i geografii lingwistycznej. W pięciu tomach *SEJP* (A–E, 1952–1982) objaśnił w sposób naukowy pochodzenie blisko połowy polskiego słownictwa, zwłaszcza wyrazów odziedziczonych z epoki prasłowiańskiej, innowacji historycznych polszczyzny, starszych zapożyczeń i nieznanych w języku literackim form gwarowych.

W połowie lat pięćdziesiątych z inicjatywy T. Lehra-Spławińskiego F. Sławski, wraz z gronem młodszych współpracowników, podjął pracę nad *Słownikiem prasłowiańskim*, który poprzedził obszernym wprowadzeniem do słowotwórstwa prasłowiańskiego (1974–1979). Po profesorze Sławskim słownik redagował W. Boryś, a w chwili obecnej pracami kieruje M. Jakubowicz. K. Polański przygotował rozpoczęty z T. Lehrem-Spławińskim *Słownik etymologiczny języka Drzewian połabskich* (1962–1995), a W. Boryś jednotomowy *Słownik etymologiczny języka polskiego* (2005) oraz *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny* (1994–2012), który opracował wraz z H. Popowską-Taborską. Z. Babik podjął krytyczną kontynuację dzieł K. Moszyńskiego (1957 → 2008) i W. Borysia (2005 → 2009), a obecnie pracuje nad rekonstrukcją appellatywów utrwalonych w polskich nazwach miejscowych. Z kolei J. Waniakowa zajęła się etymologią gwarową w pracy o nazwach roślin (2012) i przygotowuje *Słownik etymologiczny gwar małopolskich*. W. Mańczak rozpoczął natomiast pracę nad etymologią wyrazów polskich, w których dokonał się nieregularny rozwój fonetyczny pod wpływem frekwencji.

Etymologii bałtyckiej poświęcił swoje badania W. Smoczyński, który w leksykonie czasowników staropruskich (2005) i w *Słowniku etymologicznym języka litewskiego* (2007) uwzględnił teorię laryngalnych. M. Stachowski zaś zajmuje się etymologią języków orientalnych, głównie tureckich, wydając od 1996 roku *Studia Etymologica Cracoviensia*.

2.2. Słowotwórstwo

Pierwszą syntezę historycznego słowotwórstwa polskiego na tle słowiańskim dał J. Łoś w II tomie swej *Gramatyki polskiej* (1925), a oryginalną klasyfikację derywatów (na podstawie koncepcji W. Doroszewskiego i M. Dokulila) zaproponowała M. Honowska (1960, 1967), zaś jej uczennica H. Mieczkowska zastosowała ją w kontrastywnym opisie polsko-słowackim (1982, 1994). Teorię słowo-

twórstwa rozwijał i zastosował R. Laskowski w opisie derywacji rzeczowników na pograniczu polsko-czeskim (1966–1971). Syntezy słowotwórstwa prasłowiańskiego dokonał F. Sławski w trzech pierwszych tomach *SPS* (I–III), a jego uczniowie: J. Rusek, W. Boryś, T. Szymański, K. Herej-Szymańska, W. Sędzik, B. Ostrowski opracowali dociekliwie różne kategorie słowotwórcze w językach słowiańskich. Tło indoeuropejskie w perspektywie onomazjologicznej zawiera ją monografia M. Wojtyły-Świerzowskiej o prasłowiańskich nominach agentis (1974) i abstractach (1992–2002) oraz M. Jakubowicz o semantycznym rozwoju przymiotnika (2011).

2.3. Akcentologia

Odkryte w końcu XIX wieku pra-bałto-słowiańskie przesunięcia indoeuropejskiego akcentu na sylabę końcową (Fortunatov 1880, de Saussure 1896) oraz ku początkowi wyrazu (Hirt 1895) J. Rozwadowski (1915/1923) określił terminem metatonia, wprowadzając pojęcie nowoakutu i nowocyrkumfleksu, i zinterpretował ślady tych procesów na gruncie polskim (długość pod nowoakutem), a T. Lehr-Spławiński (1918) rozwinął tę koncepcję na materiale pomorskim i innych języków słowiańskich, ujmując ją po latach w wersji podręcznikowej (1955). Strukturalistycznej interpretacji indoeuropejskiego i bałto-słowiańskiego akcentu dokonał J. Kuryłowicz (1952), a T. Milewski (1956) skonfrontował tę koncepcję z ujęciem A. Vaillanta (1951). Z kolei W. Smoczyński rozwinął myśl J. Kuryłowicza na gruncie bałtyckim, wprowadzając do interpretacji tekstów staropruskich pojęcie akcentografii (1989). Z. Babik zaczął natomiast od krytycznej działalności sprawozdawczo-recenzyjnej, a w obszernej rozprawie (2012) zanalizował korespondencje akcentowe między językami słowiańskimi a sanskrytem, greką i starogermańskim w zakresie neutrów tematycznych.

2.4. Kontakty językowe

Krakowscy uczeni wiele miejsca poświęcili kontaktom zewnętrznym i wzajemnym związkom języków słowiańskich. Największe zainteresowanie od czasów J. Rozwadowskiego (1914–15) do dziś budzą przedhistoryczne wpływy języków irańskich, badane przez K. Moszyńskiego (1957), T. Milewskiego (1969), Z. Gołąbą (1973), J. Reczka (1985), a z drugiej strony zapożyczenia germańskie (Lehr-Spławiński, Kuryłowicz, Mańczak, Babik, dz. cyt.) i być może słowiańskie w języku pragermańskim (Milewski 1966 za Martynowem 1963). Z najnowszych badań zdaje się wynikać (Tiethoff-Pronk 2013), że liczniejsze, niż przyjmowano, są wpływy zachodniogermańskie. Mniej uwagi poświęcano przedhistorycznym wpływom języków altajskich, głównie tureckich (S. Stachowski 2007 i inne) oraz ugrofińskich (Rozwadowski 1948, Bednarczuk 1976).

Co się dotyczy kontaktów międzysłowiańskich epoki historycznej, to krakowscy uczeni zajmowali się głównie zapożyczeniami w polszczyźnie z języków ruskich (T. Lehr-Spławiński, S. Urbańczyk, F. Sławski, M. Karpluk, J. Reczek)

oraz w kierunku odwrotnym (W. Witkowski, A. Fałowski, B. Ostrowski). Również wiele prac poświęcono wzajemnym związkom polsko-czeskim; bohemizmy w języku staropolskim badali: T. Lehr-Splawiński, S. Urbańczyk, J. Reczek, M. Karpluk, a wpływami polskimi w nowoczesnym zajęła się T. Orłoś i jej uczennice.

2.5. Hydronimia słowiańska

J. Rozwadowski (1948) odkrył na ziemiach polskich nazwy pochodzenia ugrofińskiego oraz indoeuropejskiego. Te ostatnie T. Lehr-Splawiński (1946), W. Mańczak (1981) i Z. Babik (2001) objaśniają jako wczesnosłowiańskie, a badacze niemieccy (Krahe 1963, Schmid 1994, Udolph 1990) jako staroeuropejskie; natomiast T. Milewski (1964) jako wenetyjskie lub iliryskie. Nazwy odnotowane w dorzeczu Wisły omówiła ostatnio U. Bijak (2013). Cenny materiał źródłowy zawierają wielkie dzieła J. Rozwadowskiego, J. Udolpha i Z. Babika, ale ich objaśnienia i wnioski wymagają krytycznej reinterpretacji.

2.6. Etnogeneza Słowian

Omówione wyżej zapożyczenia i przedśłowiańska hydronimia ziem polskich rzucają światło na domniemaną praojczyznę Słowian, umieszczaną na wschodzie, na terenach Polesia Wołyńskiego, Podnieprza Środkowego albo jeszcze dalej (Rozwadowski 1948, Moszyński 1957, Gołąb 1992/2004, Sławski 2011), lub na zachodzie, między Wisłą a Odrą czy nawet Łabą (Lehr-Splawiński 1946, Mańczak 1981). Argumentów obu stronom dostarczył T. Milewski, odkrywając kolejne przedśłowiańskie nazwy miejscowe na ziemiach polskich oraz wpływy irańskie w imiennictwie prasłowiańskim. Na problem etnogenezy, a raczej lingwogenezy Słowian, rzuca pewne światło hipoteza bałto-słowiańska, której przyjęcie sugeruje raczej wschodnią praojczyznę (Polesie, Podnieprze). Jej istnienie w sposób niebudzący wątpliwości (korelacja palatalności, akcent, apofonia, derywacja, fleksja nominalna, słownictwo, hydronimia) udowodnili krakowscy językoznawcy (J. Rozwadowski, J. Kuryłowicz, J. Safarewicz, T. Milewski, F. Sławski, W. Smoczyński), nie wypowiadając się jednak na temat jej lokalizacji geograficznej.

3. Perspektywy badawcze

Mimo ogromnego nakładu pracy nie wszystkie podjęte przez krakowskich slawistów prace doczekały się ukończenia. Do najpilniejszych zadań w zakresie językoznawstwa porównawczego zaliczyć trzeba:

- 1) publikację gotowej do druku *Gramatyki języka połabskiego* K. Polańskiego i reedycję najważniejszych jego prac slawistycznych;

- 2) wydanie prac bałkanistycznych Z. Gołąba i bułgarskich studiów leksykalnych J. Ruska;
- 3) kontynuację pracy nad *SEJP* F. Sławskiego i *Słownikiem prasłowiańskim* oraz uzupełnienie jego *Zarysu słowotwórstwa prasłowiańskiego*;
- 4) rozwijanie zapoczątkowanych przez *SEK* W. Borysia i H. Popowskiej-Taborskiej serii prac nad polską i słowiańską etymologią gwarową i onomastyczną;
- 5) opracowanie słowników zapożyczeń germańskich i orientalnych w języku prasłowiańskim;
- 6) napisanie podręcznika akcentologii słowiańskiej wraz z indeksem akcentowanych rekonstruktów prasłowiańskich.

Skróty bibliograficzne

ABS	„Acta Baltico-Slavica”
BPTJ	„Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”
IF	„Indogermanische Forschungen”, Strassburg–Berlin
JP	„Język Polski”
LP	„Lingua Posnaniensis”
PKJ PAU	„Prace Komisji Językowej Polskiej Akademii Umiejętności”
RS	„Rocznik Sławistyczny”
<i>SEJP</i>	<i>Słownik etymologiczny języka polskiego</i> , F. Sławski.
<i>SEK</i>	<i>Słownik etymologiczny kaszubszczyzny</i> , W. Boryś, H. Popowska-Taborska.
<i>SPS</i>	<i>Słownik prasłowiański</i> , red. F. Sławski, W. Boryś, M. Jakubowicz.

Literatura

- Babik Z., 2001, *Najstarsza warstwa nazewnictwa na ziemiach polskich (w granicach wczesnośredniowiecznej Słowiańszczyzny)*, Kraków, Universitas.
- Babik Z., 2008, *Pojednanie z lasem. W stulecie „argumentu florystycznego” w slawistycznych badaniach etnogenetycznych (1908–2008)*, Kraków, Drukarnia Polskiej Prowincji Zakonu Pijarów.
- Babik Z., 2009, *Pożegnanie z lasem. Nad Słownikiem etymologicznym języka polskiego profesora Wiesława Borysia*, Kraków, Drukarnia Towarzystwa Słowaków.
- Babik Z., 2012, *Korespondencje akcentowe między słowiańskim i starszymi językami indoeuropejskimi (pierwotne neutra tematyczne). Przyczynki do krytyki akcentologii post-Illicz-Swityczowskiej*, Kraków, Wyd. Lexis.
- Bednarczuk L., 1976, *Zapożyczenia ugro-fińskie w językach balto-słowiańskich* [w:] „ABS”, t. IX, s. 39–61.
- Bednarczuk L., 2007, *Związki i paralele fonetyczne języków słowiańskich*, Warszawa, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Berneker E., 1908, *Slavisches etymologisches Wörterbuch*, t. I, Heidelberg, C. Winter.

- Bijak U., 2013, *Nazwy wodne dorzecza Wisły. Potamonimy odapelatywne*, Kraków, Instytut Języka Polskiego PAN.
- Boryś W., 2005, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków, Wyd. Literackie.
- Boryś W., Popowska-Taborska H., 1994–2012, *Słownik etymologiczny kaszubszczyzny*, t. I–VI, Warszawa, Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Brückner A., 1927, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków, Wyd. Krakowska Spółka Wydawnicza.
- Fortunatov F., 1880, *Zur vergleichenden Betonungslehre der lituslavischen Sprachen* [w:] „Archiv für slavische Philologie”, t. IV, s. 575–589.
- Gołąb Z., 1973, *The initial x- in Common Slavic: a contribution to prehistorical Slavic-Iranian contacts* [w:] *American Contributions to the Seventh International Congress of Slavists*, The Hague, s. 129–156.
- Gołąb Z., 1992, *The origins of the Slavs. A linguist's view*, Columbus; 2004, *O pochodzeniu Słowian w świetle faktów językowych*, tłum. M. Wojtyła-Świerżowska, Kraków, Universitas.
- Hirt H., 1895, *Der indogermanische Akzent*, Strassburg, Trübner.
- Honowska M., 1960, *Słowotwórstwo przymiotnika w języku staro-cerkiewno-słowiańskim*, Wrocław, Ossolineum.
- Honowska M., 1967, *Zarys klasyfikacji polskich derywatów*, Wrocław, Ossolineum.
- Jakubowicz M., 2011, *Drogi słów na przestrzeni wieków. Zarys słownika motywacji semantycznych na materiale przymiotników słowiańskich odziedziczonych z prasłowiańszczyzny*, Warszawa, Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy.
- Karpluk M., 2001, *Słownik staropolskiej terminologii chrześcijańskiej*, Kraków, Wyd. DWN.
- Karpluk M., 2010, *Staropolskie studia językoznawcze*, Rozprawy Wydziału Filologicznego, t. LXXIX, Kraków, PAU.
- Klemensiewicz Z., Lehr-Spławiński T., Urbańczyk S., 1955, *Gramatyka historyczna języka polskiego*, Warszawa, PWN.
- Kuryłowicz J., 1956, *L'apophonie en indo-européen*, Wrocław, Ossolineum.
- Kuryłowicz J., 1957, *O jedności językowej bałtosłowiańskiej*, „BPTJ”, z. XVI, s. 71–113.
- Kuryłowicz J., 1958, *L'accentuation des langues indo-européennes*, Wrocław, Ossolineum.
- Laskowski R., 1966, 1971, *Derywacja rzeczowników w dialektach laskich*, t. I–II, Wrocław, Ossolineum.
- Lehr-Spławiński T., 1918, *O prasłowiańskiej metatonii* [w:] *PKJ PAU*, t. III, Kraków, Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 1–48.
- Lehr-Spławiński T., 1946, *O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian*, Poznań, Wyd. Instytutu Zachodniego.
- Łoś J., 1922, 1925, 1927, *Gramatyka polska*, cz. I–III, Ossolineum.
- Mańczak W., 1981, *Praojczyzna Słowian*, Wrocław, Ossolineum.
- Martynov V., 1963, *Slavjano-germanskoje leksičeskoje vzaimodejstvije drevnejšej pory*, Minsk, Izdatel'stvo Akademii nauk BSSR.
- Mieczkowska H., 1982, *Denominalne derywaty czasownikowe o formantach prefiksально-sufiksalnych w języku polskim i słowackim*, Wrocław, Ossolineum.
- Mieczkowska H., 1994, *Kategoria gramatyczna liczebników w ujęciu konfrontatywnym polsko-słowackim*, Kraków, Wyd. UJ.
- Milewski T., 1956, 1964, rec.: Vaillant A., 1950–1958, *Grammaire comparée des langues slaves*, t. I–II, Lyon–Paris [w:] „RS”, t. XVIII, s. 39–87; t. XXIII, s. 57–80.

- Milewski T., 1964, *Nazwy geograficzne z obszaru Polski podejrzane o pochodzenie wenezyjskie lub iliryskie*, „Slavia Antiqua”, t. XI (1962), s. 37–86.
- Milewski T., 1966, rec.: Martynov V., 1963, *Slavjano-germanskoje leksičeskoje vzaimodejstvije drevnejšej pory*, Minsk [w:] „RS”, t. XXVI, s. 126–135.
- Milewski T., 1969, *Indoeuropejskie imiona osobowe*, Wrocław, Ossolineum.
- Milewski T., 1993, *Teoria, typologia i historia języka*, Kraków, Universitas.
- Moszyński K., 1952–1959, rec.: Sławski F., 1952–1982, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Kraków, Wyd. Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego [w:] „JP”, t. XXXII, s. 193–202, t. XXXIII, s. 246–367, t. XXXV, s. 112–135, 184–194, t. XXXVI, s. 109–116, t. XXXVII, s. 292–299, t. XXXIX, s. 1–8.
- Moszyński K., 1957, *Pierwotny zasięg języka prasłowiańskiego*, Wrocław, Ossolineum.
- Polański K., 1962–1995, *Słownik etymologiczny języka Drzewian połabskich*, t. I–VI, Wrocław, Ossolineum.
- Reczek J., 1995, *Najstarsze słowiańsko-irańskie stosunki językowe*, Kraków, Wyd. UJ.
- Rozwadowski J., 1909, rec.: Berneker E., 1908, *Slavisches etymologisches Wörterbuch*, t. I, Heidelberg, C. Winter [w:] „RS”, t. II, s. 71–112.
- Rozwadowski J., 1912, *O pierwotnym stosunku wzajemnym języków bałtyckich i słowiańskich*, „RS”, t. V, s. 1–24.
- Rozwadowski J., 1914–1915, *Stosunki leksykalne między językami słowiańskimi a irańskimi*, „Rocznik Orientalistyczny”, t. I, s. 95–110.
- Rozwadowski J., 1915, *Historyczna fonetyka, czyli glosownia języka polskiego* [w:] *Encyklopedia polska AU*, t. II, s. 289–422; 1923, *Gramatyka języka polskiego*, Kraków, PAU, Księgarnia Gebethnera i Wolffa, s. 57–206.
- Rozwadowski J., 1948, *Studia nad nazwami wód słowiańskich* (dzieło pośmiertne), Kraków, PAU.
- Safarewicz J., 1967, *Studia językoznawcze*, Warszawa, PWN.
- Saussure de F., 1896, *Accentuation lituanienne*, „IF”, t. VI, Anzeiger, s. 157–166.
- Schmid W.P., 1994, *Linguisticae scientiae collectanea*, Berlin, Joachim Becker.
- Sławski F., 1952–1982, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, t. I–V, Kraków, Wyd. Towarzystwo Miłośników Języka Polskiego.
- Sławski F., 1974–1979, *Zarys słowotwórstwa prasłowiańskiego* [w:] *Słownik prasłowiański*, red. F. Sławski, Wrocław, Ossolineum, t. I, s. 43–141, t. II, s. 13–60, t. III, s. 11–19.
- Sławski F., 1974–2001, *Słownik prasłowiański*, t. I–VIII, Wrocław, Ossolineum.
- Sławski F., 2011, *Słowotwórstwo, słownictwo i etymologia słowiańska*, Kraków, PAU.
- Smoczyński W., 1989–2003, *Studia balto-słowiańskie*, t. I–II, Wrocław, PAN.
- Smoczyński W., 2005, *Lexikon der altpreussischen Verben*, Innsbruck, Universität Innsbruck.
- Smoczyński W., 2007, *Słownik etymologiczny języka litewskiego*, Wilno, Wyd. Uniwersytet Wileński.
- Stachowski S., 2007, *Słownik historyczny turcyzmów w języku polskim*, Kraków, Księgarnia Akademicka.
- Tiethoff-Pronk S., 2013, *The Germanic loanwords in Proto-Slavic*, Amsterdam–New York, Rodopi.
- Udolph J., 1990, *Die Stellung der Gewässernamen Polens innerhalb der alteuropäischen Hydronymie*, Heidelberg, Winter.
- Vaillant A., 1950, 1958, *Grammaire comparée des langues slaves*, t. I–II, Lyon–Paris, I.A.C.

- Waniakowa J., 2012, *Polskie gwarowe nazwy dziko rosnących roślin zielnych na tle słowiańskim*, Kraków, Wyd. UJ.
- Witkowski W., 2006, *Nowy słownik zapożyczeń polskich w języku rosyjskim*, Kraków, Universitas.
- Wojtyła-Świerzowska M., 1974, *Prasłowiańskie nomen agentis*, Wrocław, Ossolineum.
- Wojtyła-Świerzowska M., 1992, 2002, *Prasłowiańskie abstractum*, t. I–II, Warszawa, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy.